

poterit Regi facere guerram, recipiendo undè vivat; dum tamen locum non occupet, nec incendat: sed pro suis ablatis potest loca occupare usque ad pretii concurrentiam; dum tamen non sit de locis, quæ ipse, aut sui vassalli antea à Rege tenuerant: et possunt isto casu eum sequi vassalli sui, et eum familiares eum defendere absque nota: et possunt tunc vassalli facere cum domino Regi guerram; sed partem prædæ eis contingentem non debent expendere, sed Regi restituere. Hoc dicit.

(1) *Ricos omes*. Tene menti istam legem declarantem, qui dicantur Richi homines: et vide S. Thom. lib. 3. *de regim. Prin.* cap. fin. ubi dicit, quòd apud Hispanos omnes sub Rege Principes, Divites homines appellantur, et præcipuè in Castella: cuius est ratio, quia Rex providet in pecuniis singulis Baronibus, secundum merita sua, vel secundum complacentiam hos deprimit, hos exaltat; ut in plurimum enim munitiones, et jurisdictiones non habent, nisi ex voluntate Regis: et indè vocantur Divites homines, quia cui in majori summa providetur, ille major est Princeps, quia pluribus potest militibus providere.

(2) *Barones*. De Baronibus fit mentio hic, et in cap. *fundamenta* 17. *de elect.* lib. 6. Quis verò dicatur Baro, non benè reperies expressum in jure; concludendum tamen videtur, quòd quilibet inferior Comite, habens aliquam dignitatem, dicitur Baro: nam βασις grecè, latinè gravis dicitur; et idè de consuetudine, et de communi usu loquendi solemus appellare Barones, dominos, et patronos oppidorum, et castellorum, secundum Francisc. Curtium in suo tractat. *feud.* 2. parte, fol. 7. col. 4. versic. *sed quia gloss.*

(3) *En poridod*. Juxta formam denuntiationis evangelicæ, Matth. 18. vers. 15. et 2. quæst. 1. cap. *si peccaverit* 19. et secundum formam hujus denuntiationis, potest etiam denunciare Ecclesiæ peccatum Papæ, ut dicit Glos. in cap. *nemo*, 9. quæst. 1.

(4) *Treynta dias*. Sic et aliàs lex dat accusato 50. dies ad componendum rem familiarem, l. 2. *C. de exhib. reis.*

(5) *Guerra*. Adde text. in cap. 1. in fin. *de milite vassal. qui contum. est*, ubi Andr. de Iser. ad fin. dicit, quòd fortè Obertas de Orto, qui dictum cap. compilavit, fuit in Cathalonia, et Hispania, ubi vassalli faciunt guerram dominis, quando non habent justitiam ab eis, et quòd ad hoc habuit respectum in dicto cap. Sed an in ista guerra poterit Comes, vel Baro depradari subditos Regis? Videbatur, quòd non, cum hic tantum permittat bellum inferri Regi, et idem in dicto cap. 1. In contrarium facit ista l. 10. cum dicit: *La otra porque pueda aver vida de aquella tierra donde es natural*: facit etiam cap. *dominus noster*, 25. quæst. 2. quia propter justitiam denegatam, vel neglectam, necdum potest depradari dominus, sed etiam cives; et conceduntur represalix contra omnes; et in hoc videtur inclinare se Andr. de Iser. ubi suprà, et Bart. in tract. *repressal.* col. 2. versic. *ad secundum*, in fin.

(6) *Aver vida de aquella tierra*. Nota hæc pulchra verba: et faciunt, ut justè cives possint petere à Rege, vel à civitate, sibi assignari loca, ubi possint plantare vineas, et oliveta, et alia necessaria ad victum, et ad agros seminandos, ut indè possint vivere; et adde l. 4. tit. 18. 5. *Partit.* et quæ ibi dixi. Neque obstat, quòd habetur in l. 5. tit. 5. lib. 7. *Ordin. Regal.* ibi: *No los pueden labrar*, nam intelligi debet nisi in eo, quod sit necessarium ad usum civium; nam ad hoc coli, et seminari possunt termini publici, ut cives vivant, et indè alantur.

(7) *Villa, nin Castillo*. Fortè disponitur hoc propter ea quæ habentur in l. 1. tit. 17. et in l. 1. tit. 18. 2. *Partit.*

(8) *Que pudiessse tanto valer*. Sic fit in repræssaliis, secundum Bartol. in suo tract. *repressal.* quæst. 4. versic. *ad sextum*.

(9) *Vender nin enagenar*. Sunt enim ista bona Regni inalienabilia, cap. *intellecto* 55. *de jurejur.* et l. 1. tit. 17. *Partit.* 2.

(10) *Ante tenido*. Durant enim reliquiæ prioris Castellaniæ, et in l. 8. tit. 18. *Partit.* 2.

(11) *Ayuden a guerrear*. Nota hic, quòd licèt in juramento fidelitatis excipiatur persona Regis, ut in cap. 1. *de nova forma fidel.* et in §. fin. *de prohib. feud. alien. per Freder.* et sic vassalli non debent jurare dominium contra regem; si tamen dominus vassallorum injustè per Regem ejiciatur à Regno, poterunt eum sui vassalli sequi et adjuvare in præliando contra Regem: et videtur hoc intelligendum de vassallis respectu feudi, ut in l. 1. in fin. suprà eod. non de subditis respectu jurisdictionis, et ita est de mente l. 2. suprà eod.

(12) *Mas deuenla dar al Rey*. Nota benè: et est ratio, quia istis vassallis Rex nullam facit injuriam.

(15) *Non deuen fazer guerra*. Interest ergò multum inter domesticos, et vassallos; quòd benè nota, quia et domestici præstant aliquando juramentum fidelitatis, ut in cap. 1. *qualiter vassal. jur. debeat fidel.* et ibi Bald. et Andr. de Isern.

LEY XI.—Como pueden los Vassallos salir de la tierra con el Rico ome, quando el Rey lo echasse della, por malfetria que aya fecho (a).

Echando el Rey algund Rico ome de la tierra, por malfetrias (1) que aya fecho, pueden sus vassallos (2) salir con el, e ayudarle a ganar pan de otro Rey. Pero por tal echamiento como este, non deuen estar con el fuera del Reyno mas de treynta dias, e dende adelante deuense tornar al Reyno. Otrósí, non deuen fazer guerra al Rey el Rico ome, nin los que salieren con el de la tierra, nin tomar, nin robar ninguna cosa de su Señorío; como quier que si el Rico ome se fiziesse vassallo de otro Rey, por razon de aquel Señor, cuyo vassallo se faze, bien podria el mismo por si guerrear al Rey que lo echo (3). E esto puede fazer por mandado (4) de aquel Rey cuyo vassallo es; mas no lo deve fazer por si, por razon de tomar vengança (5) del Rey, que lo echo de la tierra. E si por aventura el Rico ome por si fiziesse guerra al Rey ante que se tornasse vassallo de otro; o los vassallos fincassen con el, de los treynta dias en adelante, e le ayudassen a guerrear (6); estonce les deve tomar el Rey todo lo que ouieren en su tierra, tambien al Rico ome, como a ellos. E como quier que el Rey pueda perdonar al Rico ome, que torne a la tierra, e le quite el coto, en que cayo por razon de la malfetria que fizo, que es quarenta meravedis (7) por cada cosa que tomo; con todo esso, nol puede perdonar (8), que non peche doblado lo que robo, o tomo, a aquellos a quien fizo la malfetria.

(a) Repetimos nuestra nota á la ley precedente.

LEX XI.—Si Rex expellat Baronem à Regno ob maleficia, posunt cum eo ire vassalli sui; non tamen sint cum eo extra Regnum ultra 50. dies: nec potest tunc Baro, nec vassalli sui depradari aliquid in Regno: nec ille guerram facere, nisi alterius Regis efficiatur vassallus, et de ejus mandato: nec ejus vassalli depradabunt, nec facient guerram; aliàs postes Rex eorum, et expulsi bona occupare: et licèt Rex possit remittere sic expulso pœnam malè ablatorum, ei solvendam, quæ est 40. morap. pro qualibet re; non tamen remittet, quin malè ablata restituat domino cum pœna dupli. Hoc dicit.

(1) *Por malfetrias*. In his verbis comprehenditur, quodcumque sit maleficia. dummodò non sit crimen prodicionis, ut suprà l. proxima, et l. sequent. et unum genus maleficia, est rapina, ut infrà 7. *Part.* tit. 15. in summa.

(2) *Pueden sus vassallos*. In lege proxima dicit: *Puedenlo seguir sus vassallos*; et sic vult, quòd possint, non tamen teneantur, l. non quicquid 40. *D. de judic.* non enim tenentur vassalli sequi dominum extra territorium, ut tradit Specul. tit. *de feudis*, §. *quoniam*, versic. 25. Bald. in cap. 1. in princip. *quibus modis feud. amit.* ubi vide, et per Andr. de Iser. in cap. 1. §. *sed neque alia justior, quæ sit prima caus. benef. amit.* col. 4.

(3) *El Rey que lo echo*. Limitatur hic l. 26. tit. 15. 2. *Part.* ubi prohibetur naturali Regni, licèt sit vassallus alterius Regis, pugnare contra Regem: et nota benè istam limitationem, scilicèt, quando expulsus fuit de Regno per Regem, etiamsi culpa vassalli fuit expulsus: tene menti.

(4) *Por mandado*. Quia non videtur dolo facere, ex quo parere necesse habet, l. non videntur 167. §. *qui jussu*, *D. de regul. jur.*

(5) *Por razon de tomar vengança*. Ex quo expulsus fuit culpa sua, non culpa Regis, ut suprà l. prox.

(6) *E le ayudassen a guerrear*. Non ergò sufficeret sola mansio

cum domino post 50. dies, l. *si hæredi plures* 3. *D. de condit. instit.* vide infrà l. proxima: ad hoc tamen, ut extra ordinem arbitrio judicis puniretur, sufficeret sola mansio, ut in cap. *de causis* 4. §. 1. *de offic. deleg.* Gloss. in l. *nemo martyres*, *C. de sacros. eccles.* ubi vide Bald. et Joan. de Plat. in l. 1. in fin. *C. de thesaur.* lib. 10. ubi enim lex prohibet, et pœnam non imponit; et quod prohibetur est delictum, punitur quis extra ordinem: vide ibi.

(7) *Quarenta meravedis*. Habes hic pœnam, quæ imponebatur Richis hominibus pro rapina: de jure communi, et Partitarum in aliis est pœna tripli, ut in l. 3. tit. 15. 7. *Part.*

(8) *Nol puede perdonar*. Nota hic expressum, Principem non posse remittere pœnam, quæ applicatur parti; et sic habes hic text. pro dicto Glos. in l. 2. ubi vide Doct. *C. de in jus vocand.* ex causa tamen posset remittere Princeps, secundum Anton. et Joann. de Imol. in cap. *nisi specialis*, *de offic. legati*, et per Jason. et Decium in dicta l. 2.

LEY XII.—Como los Vassallos non son tenudos de seguir los Ricos omes, que el Rey echa de la tierra por yerro de traycion, o de aleue (a).

Por yerro de traycion, o de aleue, echando el Rey algund Rico ome de la tierra, non son tenudos sus vassallos de seguirlo; fueras ende, si el Rico ome se quisiere yr a desterrar a alguna parte, e algunos de sus vassallos quisiesse yr con el, por razon de verguença, e del pesar que ouiesse, del yerro que ouiesse fecho. E avn los que assi quisiesse yr con el por razon de acompañarlo, deuenlo fazer con entencion de se tornar a la tierra, quanto mas ayna pudieren (1). E si por aventura fincassen con el, e non quisiesse (2) tornar a la tierra, son traydores (3) porende; quier le ayuden a guerrear al Rey, e al Reyno, quier non. E si acaesciesse que fiziesse guerra a la tierra, puede el Rey echar dende a la muger, e a los fijos del Rico ome, por traydores (4). E puede otrósí echar ende a las mugeres, e a los fijos de sus vassallos que fincaron con el; pero non caeran en pena de traycion.

(a) Véase nuestra nota á la L. 10 de este mismo título.

LEX XII.—Expulso Barone ob prodicionem, vel alevosiam, non sequantur vassalli eum, nisi causa comitivæ, citòque revertantur ad Regnum: et si cum eo remanserint, sunt proditores, licèt non faciant Regi guerram; quòd si guerram fecerint, potest Rex expellere Baronis filios, et uxorem à Regno. Hoc dicit.

(1) *Pudi-reen*. Non limitatur hic tempus 50. dierum, ut suprà l. proxima; et sic in casu hujus legis tenentur redire, quàm citius possunt.

(2) *Enon quisiesse*, Ergò si vellent, sed impediti forent aliquo impedimento justo, excusarentur à crimine prodicionis, l. *si vehenda*, §. 1. vers. *idem juris*, *D. ad Leg. Rhod. de jact.* l. 2. *D. si quis caution.*

(3) *Son traydores*. Magna pœna hic videtur imponi propter solam mansionem cum proditore: fortè habuit ista lex intentum ad id, quòd ex tali mansione, et associatione cum proditore, associantes præsumuntur participes prodicionis.

(4) *Por traydores*. Durum hoc videtur, ut uxor, et filii propter delictum patrum ita acerbè puniantur: fortè hoc ideò, quia patrum criminis exempla metiantur, ut in l. *quisquis* 3. *C. ad Leg. Jul. majest.* nam quanto quis est proximior delinquenti, tanto præsumitur infector. Bald. in §. *si vassallus*, *si de feudo fuer. controu. inter domin. et agnat.*

LEY XIII.—Como deuen seguir los Vassallos al Rico ome, que sale de la tierra de su voluntad, non lo echando el Rey.

Por su voluntad saliendo algund Rico ome de la tierra, non lo echando el Rey, si se fuer a tierra de Moros (1), non lo deuen seguir sus vassallos. E esto, por-

que faze traycion en dos maneras. La vna contra Dios, porque va ayudar a los enemigos de la Fe. La otra contra su Señor natural, faziendol guerra e daño en la tierra. E en esta misma traycion caen sus vassallos, si se fuesen con el a ayudarlo. Pero si el Rico ome fuesse a tierra de Christianos (2), bien podrian sus vassallos seguirlo, para ayudarle a ganar pan de otro Rey. Mas luego que lo ouieren ganado, deuense tornar al Rey, e al Reyno: e non le deuen fazer guerra, nin daño, el, nin sus vassallos.

LEX XIII.—Dives homo propria auctoritate transiens ad infideles, committet prodicionem, et vassalli eum sequentes: secus si se ad terram conferant Christianorum. Hoc dicit.

(1) *A tierra de moros*. Hic dicitur transfuga, l. *postliminium* 19. §. *transfuga* 8. *D. de captiv.* et *postlimin.* et cum ut hostem occidere licèt, l. 3. §. fin. *D. ad Leg. Cornel. de sicar.* Adde l. 9. tit. 29. 2. *Part.*

(2) *Atierra de Christianos*. Habes hic, quòd Comites, et Barones Regni possunt, etiam non petita licentia Regis, se transfere ad aliud Regnum Christianorum sui lucri causa: dum tamen ipsi, et vassalli sui secum euntes in nullo noceant Regi, vel Regno. Sed an tempore belli hoc licebit, si Rex habeat guerram cum tali Rege Christiano? Videtur quòd sic, ex generalibus verbis hujus legis, et ex differentia, quam facit, an vadat ad hostes fidei, vel ad Christianos. Et quia iste talis, qui propter summum lucrum, et non animo prodendi patriam, neque eam relinquendi, vadit, non potest dici transfuga, ut in l. *postliminium* 19. §. *transfuga* 8. *D. de captiv.* cogita, et limita, nisi à Rege sit prohibitum, ne ad talem Regem christianum, vel Regnum quis vadat: quia benè potest Princeps hoc prohibere, l. *mercatores* 4. *C. de commero. et mercator.*

TITULO XXVI.

DE LOS FEUDOS.

Feudo es vna manera de bien fecho, que dan los Señores a los vassallos por razon de vassallaje. Onde, pues que en el Título ante deste fablamos de los vassallos, queremos aqui dezir de los feudos. E mostrar, que cosa es feudo. E onde tomo este nome. E quantas maneras son del. E que departamento ha entre feudo, e tierra, e honor. E quien los puede dar, e a quien. E que servicio deuen fazer por ellos los vassallos a los Señores. E quien los puede heredar. E por que razones los pueden perder los vassallos, despues que les fueren dados. E quien puede librar, e judgar, las contiendas, e los pleytos, que acaescieren entre los Señores, e los vassallos, en razon del feudo.

(a) LL. del lib. 4 del F. V. de Cast.—LL. del tit. 4, lib. 6 de la N. R.

Para todas las leyes de este título bastará repetir nuestra nota á la L. 52, tit. 6, P. 1, advirtiendo que abolidos los señoríos por las disposiciones legales que hemos citado en la misma, ninguna aplicacion pueden tener las leyes de este título.

TITULUS XXVI. DE FEUDIS.

LEY I.—Que cosa es feudo, e onde tomo este nome, e quantas maneras son del.

Feudo es (1), bien fecho que da (2) el Señor a algund ome, porque se torne su vassallo; e el faze omenaje, de le ser leal. E tomo este nome de fe (3), que deue

siempre el vassallo guardar al Señor. E son dos maneras de feudo. La vna es, quando es otorgado sobre Villa, Castillo, o otra cosa que sea rayz (4). E este feudo atal non puede ser tomado al vassallo; fueras ende, si falliesse al Señor los posturas que con el puso, o sil fiziesse algund yerro tal, por que lo deuesse perder, assi como se muestra adelante (5). La otra manera es, a que dizen Feudo de Camara. E este se faze, quando el Rey pone marauedis a algund su vassallo cada año en su Camara. E este feudo atal puede el Rey tollerle, cada que quisiere (6).

LEX I.—Feudum est concessio alicujus rei vassallo, propter romagium serviendi: et est duplex, scilicet super castro, vel villa, seu super alia re immobili; aut de pecunia annuatim danda vassallo: et istud potest pro libito voluntatis auferri. Hoc dicit.

(1) *Feudo es.* Nota diffinitionem feudi: latius tamen diffinitur in cap. 1. §. *beneficium, in quibus caus. feud. amittat.* et tradit Bald. in *præludivis feudor.* col. 4. ubi latè istam diffinitionem prosequitur; et aliam breviorè ponit Joann. Raynal. in repet. cap. *imperiale, de prohib. feud. alien. per Freder.* ubi dicit, quòd feudum est beneficium concessio libera, et perpetua rei immobilis, vel æquipollentis cum translatione utilis domini, proprietate retenta, cum fidelitatis præstatione, et exhibitione servitii; de qua diffinitione et singulis verbis ejus, vide Franc. Curt. latè in tract. suo *feudal.* fol. 3. col. 2. cum seq. Et nota quòd iste contractus feudi fuit Populo Romano incognitus, secundum Bald. in cap. *quæ in ecclesiarum,* col. 5. *de constit.* et si cognovissent, fuisset eis exosus, quia servitutem personarum sapit, vel mixtam rerum et personarum, et singulari personæ, id est domino, attribuit jurisdictionem; quæ non debet esse nisi penes Principem, vel publicum Magistratum, l. *non est singulis* 176. D. *de regul. jur.* et nota bene ista verba Baldi, et vide Carolum. Moline. in princ. comment. *consuet. Patris.* multum laborantem circa hoc, et tandem concludentem, feudorum jura non à jure Romano, sed à consuetudine processisse: vide ibi latè per eum, qui tamen non allegat hoc dictum Baldi, allegat tamen multas alias auctoritates, et loquitur copiosè.

(2) *Que da.* Ergò feudum debet dari liberè et gratis, id est sine interventu pecuniæ, ut sit propriè feudum; et acquisitum per pretium non dicitur propriè feudum, secundum Bald. in l. *si quam, C. de oper. liber.* vel si detur pro annua quantitate frumenti; quia magis tunc dicitur contractus emphyteoticus, vel innominatus, Bald. in l. *liberti,* col. fin. *C. de oper. libert.*

(3) *Este nome de fe.* Adde cap. 1. versic. *nulla, per quos fiat investit.*

(4) *Que sea rayz.* Non enim consistit feudum, nisi in rebus soli, aut solo coherentibus, aut in his quæ inter mobilia computantur, ut sunt annui redditus certi, et indubitati, cap. 1. §. *sciendum, de feudi cognit.* et ibi vide Bald. quòd si fundus detur in feudum cum animalibus, finito feudo, debeat reddi æstimatio animalium: et de incorporalibus, veluti decimæ, et jurisdictiones, qualiter traduntur in feudum, et an acquirantur ex sola potestatis collatione, vide Bald. *de consuet. recti feudi,* in princ. et quòd fructus rei feudalis separati à solo, vel res mobiles existentes in fundo feudali, vel castro, non dicantur feudales, vide Bald. 3. volum. consil. 222. ad fin. et Francisc. Curt. in suo tract. *feudal.* fol. 5. column. 5.

(5) *Muestra adelante.* Infra eod. l. 8.

(6) *Cada que quisiere.* Nota bene: et habes hic naturam feudi de Camera, ut scilicet sit ad nutum revocabile: adde Jacobum de Belloviso in cap. 1. *de feudi cognit.* Expeditum est ergò, quòd non posset vassallus cogere dominum, qui ei feudum de Camera dedit, quòd ei assignet possessiones, ex quibus taxatam quantitatem percipere possit, ut et dicitur idem Jacob. de Belloviso in §. *illud,* ubi Bald. *de prohib. feud. alien. per Freder.* De isto feudo Camera habes etiam *de notis feudor.* in princ. et de feudo dato advocato ratione advocacionis, an possit revocari per concedentem, vide Joan. de Plat. in l. *nullus, C. de decurion.* lib. 10. ad fin. ubi dicit, quòd sic post annum, ad similitudinem feudi guardiæ, vel gastaldiæ.

LEY II.—Que departamento ha entre Tierra, e Feudo, e Honor.

Tierra (4) llaman en España, a los marauedis que el Rey pone a los Ricos omes, e a los Caualleros, en logares ciertos. E honor dizen, aquellos marauedis que les pone en cosas señaladas, que pertenescen tan solamente al Señorío del Rey, e dagelos el, por el fazer honrra; assi como todas las rentas de alguna Villa, o Castillo. E quando el Rey pone esta tierra, e honor, a los Caualleros, e vassallos, non faze ninguna postura. Ca entiendese, segund fuero de España, que lo han a servir lealmente: e non los deuen perder por toda su vida (2), si non fizieren por que (5). Mas el feudo se otorga con postura (4), prometiendo el vassallo al Señor, de fazerle serujcio (5) a su costa, e a su mission, con cierta contya de Caualleros, e de omes, o otro serujcio señalado (6) en otra manera quel prometiesse de fazer.

LEX II.—Est differentia inter terram, feudum, et honorem: dicitur enim terra, quam dominus annuatim dat vassallo in pecunia; honor, quem dat sibi sine conditione, ut reditus alicujus villæ; et honor iste non auferitur ei in vita sine causa: feudum autem datur alicui, ut certum servitium faciat. Hoc dicit.

(1) *Tierra.* Habes hic declaratum, qui dicantur redditus de terra, vel honores, et quòd isti non sunt feuda, neque jure feudorum ceusentur, sed durandam vitam illius, cui conceduntur, et non transeunt ad filios, neque hæredes: et tenementi, ut intelligas multa instrumenta antiqua, et privilegia Regum hujus Regni, quibus ista conceduntur.

(2) *Por toda su vida.* Defuncto tamen Rege, debent recognoscere à Rege novo, ut in l. 20. tit. 15. 2. *Part.* ubi et habetur de istis honoribus.

(3) *Si non fizieren por que.* Delictum scilicet, ex quo perdere debeat bona, vel ingratitude committant, ut in l. fin. *C. de revoc. donat.* et cap. fin. *de donat.*

(4) *Con postura.* Non videtur bona hæc differentia inter feudum et honores, de quibus hic dicit; nam et feudum datur aliquando sine determinatione certi servitii, et dicitur rectum feudum, ut patet ex textu, et ibi Bald. in cap. 1. in fin. *ex quibus caus. feud. amittat.* et notat Gloss. in cap. fin. *de capitano. qui cur. vend.* Sed potest dici, quòd in honoribus nunquam determinatur certum servitium; in feudo verò aliquando sic, aliquando non, et sic est bona differentia.

(5) *Fazerle serujcio.* Potest tamen dari in feudum franchum, et liberum à servitiis. De isto tamen feudo, franchum non fit mentio in jure, ut dicit Bald. in l. 1. col. 2. *C. si à non compet. judic. fuer. appell.* nisi secundum eum intelligamus de feudo, de quo loquitur text. in cap. 1. *de feudo non habent. propr. natur. feudi:* et de isto feudo franchum loquitur Oldral. consil. 254. *incipit factum tale est,* ubi declarat, quòd cum simpliciter conceditur in feudum franchum, intelligitur cum omni libertate, et ab omni servitute absolutum, et nullum onus poterit imponi, nisi quod in ipsa feudi constitutione fuit expressum, l. *quidquid astrigendæ* 99. D. *de verb. oblig.* et dicta Oldral. reassumpsit Bald. *de capitano. qui cur. vend.* cap. 1. in fin. princ. tenebitur tamen vassallus iste, secundum eos, ad ea quæ continentur in juramento fidelitatis, ut infra eod. l. 4. et cap. 1. *de nova forma fidelit.* Adverte tamen, quia Francisc. Curt. in suo tract. *feud.* 1. part. col. 5. quæst. 8. dicit, quòd si subtiliter advertatur, intelligendo hoc modo, quòd teneatur ad ista quæ in juramento fidelitatis continentur, ista franchisia ad nihilum reduci videtur, et quòd ideò sibi videtur magis coloratum illud, quod dicit Bald. in *præludivis feudorum,* col. pen. quòd dicitur feudum franchum à servitiis, sive operis exhibendis, quia nullum pro eo servitium exhibebitur; sed non erit liberum à mefeciis, sive consistant in faciendis, sive in tacendis, fraudem puta, quia non denuntiat domino insidias; et sic vult Bald. quòd ad ista duo tantum teneantur, non ad alia quæ sunt comprehensa in nova forma fidelitatis: præcedens tamen opinio est magis communis, et qui sunt effectus feudi franchi, vide per Curt. ubi supra, et ad prædicta vide And. de Iser. in cap. 1. versic. fin. col. 2. *ex quibus causis feud. amittat.*

(6) *O otro serujcio señalado.* Ut si foret pactum de associanda.

uxore domini in diebus festivis: quod, licet sit extraneum à natura feudi, valet tamen, ut in cap. 1. §. fin. et ibi notat Bald. *quid sit investitura.*

LEY III.—Quien puede establecer Feudo, e a quien.

Dar pueden, o establecer feudo, los Emperadores, e los Reyes (1), e los otros grandes Señores: e pueden dar en feudo aquellas cosas que son suyas quitamente (2). Otrosi pueden dar en feudo los Arçobispos, e los Obispos (3), e los otros Perlados (4) de Santa Iglesia, aquellas cosas que los antecessores acostumbraron a dar. Mas las otras que non fuessen vsadas a dar en feudo, non las pueden dar de nuevo. E puede ser dado, e otorgado el feudo, a todo ome (5) que non sea vassallo de otro Señor, ca assi es escripto en la Ley (6); que ningun ome puede ser vassallo de dos Señores.

LEX III.—Potest feudum dare Princeps, aut alius magnus dominus. Item et prælati ea dumtaxat, quæ sunt per antecessores in feudum dari consuetæ: et datur ei dumtaxat, qui non est alterius vassallus: quia nemo potest duobus dominis servire. Hoc dicit.

(1) *Los Emperadores, e los Reyes.* Adde text. in cap. 1. *de natur. feud.* et cap. 1. in princ. *quis dicitur Dux, vel March.* ubi Bald. signanter dicit, quod sicut Papa concurrat cum omnibus aliis Prælatibus in potestate et jurisdictione, idem etiam est in Imperatore, in quo sunt omnes thesauri dignitatum reconditi. Poterit ergò Imperator, vel Rex non solum infeudare res sibi immediatè subjectas, sed etiam alias res sibi mediatè subjectas, et tenet Curtius Junior in suo tractat. *feudal.* 2. part. fol. 7. versic. 2. *principaliter videndum est:* vide tamen quæ ipse dicit ead. part. fol. 8. col. 1. versic. 2. *principaliter quæro.* An autem hodie unusquisque etiam privatus habens dignitatem possit de rebus patrimonialibus feudum constituere, ita ut talis concessio reguletur secundum propriam naturam feudalem, Bald. in dicto cap. 1. in princ. dicit, quòd de jure novissimo etiam minimi valvasores, imò unus rusticus potest infeudare, ut in cap. 1. ad fin. *de natura feudi,* cap. 1. post princ. *per quos fiat investit.* et cum Bald. transit Alvarot. allegans Inn. et Cardin. in cap. *verum, de foro compet.* sequitur etiam ibi Marti. Laud. col. 6. et transeunt simpliciter moderni præter Neapolitanum, qui tenet contrarium, admiratus de doctrina Bald. et putans, eum inadvertenter fuisse loquutum: allegat ad hoc And. de Iser. summum feudistam in cap. 1. *circa finem, de cleric. qui investit. fecit,* ubi dicit, quòd clericus non potest infeudare res proprias patrimoniales, quia non est Dux, neque Comes, neque habet aliam dignitatem, nisi in feudum ipse haberet ab alio: et ibi respondet ad cap. 1. *per quos fiat investitura,* dicens, quòd non probat intentionem Doctorum, nisi per argumentum à contrario sensu, quòd non procedit, ubi resultat absonus intellectus, et alterius juris correctio, l. *conventicula* 15. *C. de episc. et cleric.* multum etiam facit pro ista opinione Neapolit. lex ista, et dictum cap. 1. in princ. *qui feud. dare poss.* ad quid enim expediret enumerare istas personas, si omnes possent? Præcedens tamen opinio est communis, quam etiam tenet Jacobus de Bello viso in dicto cap. 1. in princ.

(2) *Quitamente.* Quia res, cujus alienatio prohibetur, nec in beneficium dari conceditur, cap. 1. §. *sed etiam res, per quos fiat investit.* singula tamen feuda, quæ sunt in Regno Apuliæ, sunt de directo in dominio Regis, licet ipsa major universitas, id est totum Regnum sit feudale Ecclesiæ, secundum Bald. in l. 1. *C. unde legit.* Et si res data in feudum evincatur, vide in cap. 1. *de investit. de re alien. fact.* et in cap. *unico* et ibi Bald. *si de feudo vasall. ab aliquo interpel.*

(3) *Los Arçobispos, e los Obispos.* Adde cap. 1. in princ. *de his qui feud. dare poss.* ubi Bald. à fortiori idem dicit in Papa, Bald. in l. *cum multa,* in fin. *C. de bonis quæ liber.* et Abb. cap. *cum venisset,* col. 5. *de judic.*

(4) *Los otros Perlados.* Adde cap. 1. in princip. *de his qui feud. dare poss.* et cap. 2. *de feudis.* Et poterit talis infeudatio fieri de rebus ab antiquo concedi solitis, etiam sine solemnitatibus requisitis in alienatione rerum Ecclesiæ, prout est communis Canonistarum sententia in dicto cap. 2. moti per illum text. in verbo *litteræ,* et te-

net Abb. in cap. *ut super, de rebus eccles.* ubi singulariter limitat ut intelligatur durante prima causa concessionis; secus si cessaret, veluti si res inculta data esset in feudum, ut ad culturam reduceretur, si postquam est culta revertatur ad Ecclesiam, licet posset dici solita infeudari, non tamen poterit reinfeudari sine debitis solemnitatibus: et est pro hoc optimus text. in dicto cap. 2. in verbo *si videris expedire.* Ego tamen dubito, an hæc limitatio sit vera, et saltem debet limitari, nisi reinfeudatio fiat in descendentes illius cui primò fuit concessa: nam cum in eos debeat fieri, de necessitate reformatio feudi, juxta doctrinam Bart. in l. 1. §. *permittitur, D. de aqua quotid. et æstiva,* quæ videtur communis Doctor. opinio, non est necessaria fortè observantia dictarum solemnitatum, et solus prælati poterit concedere. Secundò etiam limitatur dicta communis opinio, nisi tempore primæ infeudationis Ecclesia fuisset locuples; nunc autem fuisset deducta in paupertatem, quia si tunc res ad Ecclesiam redeat, licet sit solita infeudari, debet potius Ecclesia pro se retinere, quàm alii infeudare: ita tenet Jacobus de Bello viso in dicto cap. 1. in princ. *qui feud. dare poss.* Barba. in dicto cap. *ut super,* et dicit hoc communiter teneri per modernos Francis. Curti. in dicto suo tract. *feudal.* 2. parte, 1. quæst. ad fin. et hoc idem in fortioriibus terminis tenet Abb. in cap. *bonæ* el. 2. col. pen. *de postul. præl.* limitans in hoc casu doctrinam Bart. in dicto §. *permittitur,* quando descendentes primi investiti peterent renovationem primæ investituræ. Et certè ista limitatio est notabilis, et crederem esse veram istam casu, quando Ecclesia deducta est ad paupertatem, et eam etiam isto casu tenet Decius consil. 151. in princ. col. fin. et sic procedit ista limitatio, necdum quando non peterent descendentes primi investiti renovationem, verum etiam si peterent: tene menti. Quantum autem tempus requiratur, ut dicatur inducta consuetudo infeudandi, varis fuerunt opiniones. Gloss. et Doct. in dicto cap. 1. in princ. tradit latè Francisc. Curt. in dict. tract. 2. parte, vers. 3. *principaliter quæro,* et etiam in 4. quæst. principal. ubi latè deducit quot actus requirantur ad inducendam istam consuetudinem; et utramque quæstionem decidit dicens; quòd aut non constat de aliqua infeudatione solemniter facta, sed de aliquibus infeudationibus antiquis, vel etiam de unica tantum, in quibus non intervernerunt debite solemnitates; et tunc ad inducendam consuetudinem infeudandi, non habita distinctione actuum, requiritur spatium tanti temporis, cujus initii in contrarium memoria non existit: aut verò constat de aliqua infeudatione præcedenti solemniter facta; et tunc sine alio cursu temporis, et sine actuum geminatione dicatur talis res infeudari consuetæ, et de cætero sine debitis solemnitatibus infeudari possit: et istam distinctionem ipse latius prosequitur: et quòd ubi unica præcesset sollemnis infeudatio, sufficiat, ut in posterum possit res infeudari, tenet Joan. de Imol. in dicta l. *quod dicitur,* col. fin. D. *de verb. oblig.* præcipuum fundamentum ad tenendum hoc est dict. cap. 2. *de feudis,* ubi text. non requirit pluralitatem actuum, neque taxat tempus. Ego verò multum dubito de isto dicto, tam in primo, quàm in secundo membro: nam quando non constat de aliqua solemniter infeudatione, si intervernerunt plures actus infeudandi, et transit tempus 40. annorum, videtur quòd sufficiat, neque requiratur tempus inmemoriale, cum ex bino acta inducatur consuetudo, Gloss. in l. 5. *C. de episcop. audient.* et consuetudo fit legitima spatio 40. annorum, ut in cap. fin. *de consuet.* et in cap. *cum de beneficio* 5. *de præbend.* lib. 6. Neque obstat motivum dicti Curtii, quòd consuetudo minoris temporis, quàm ejus cujus initii non est memoria, non est sufficiens, ad diminuendum solemnitates à canone requisitas in alienatione rerum Ecclesiæ juxta notata per Gloss. et Doct. in cap. *cum causa, de re judic.* nam aut constat, et probatur, solemnitate non fuisse servatam, et tunc non potest dici, quòd sit inducta consuetudo infeudandi, et est verum dictum Curtii; si verò dubitatur, seu non constat ex instrumentis, et tunc ex diuturnitate dicti temporis præsumetur, quòd fuerint solemniter factæ infeudationes, cum in alio instrumento seorsum potuit talis solemnitas intervenire, prout latè deducit Felin. in cap. *sicut, de re judic.* et isto casu non potest procedere dictum Curtii: quia si jus præsumit solemnitatem intercessisse, non est tractandum de prescriptione circa non servandas solemnitates in alienatione rerum Ecclesiæ. Præterea et in 2. membro, licet constet de aliqua solemniter infeudatione, non tamen potest dici, quòd ex hoc sit inducta consuetudo infeudandi, quam ista lex, et alia jura requirunt, cum unus actus non inducat consuetudinem, quantumcumque sit sollemnis, et dicto cap. 2. *de feudis* est intelligendum de feudo consueto infeudari, cum